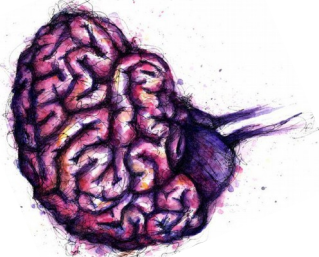

NEURÁLNE KORELÁTY JAZYKA

KLÁRA SLÁDEČKOVÁ

METÓDA DVOJITEJ DISOCIÁCIE

- Pinker využíva túto metódu, aby dokázal, že existujú dva kognitívne podsystémy, pričom jeden má na starosti lexikón a druhý tvorbu pravidiel a je tiež neurálne a geneticky podmienený
- Svoju teóriu overuje najmä na pravidelných a nepravidelných slovách v angličtine

Idea :

ak sú slová a pravidlá ingrediencami
jazyka, mali by sme ich vedieť
identifikovať v mozgu.

- Časť mozgu ovládajúcej pamäť na slová by sa mala zúčastniť pri použití nepravidelných foriem
- Časť mozgu určenej pre pravidlá by mala byť zahrnutá pri použití pravidelných foriem

Problém :

nedokážeme presne určiť
časť mozgu venujúcej sa
pravidlám a časť pre slová

Dôvod 1:

- Mozog je výpočtový orgán, a takýto systém sa stará o to ako ním informácie pretekajú, nie o to ako zabera priestor

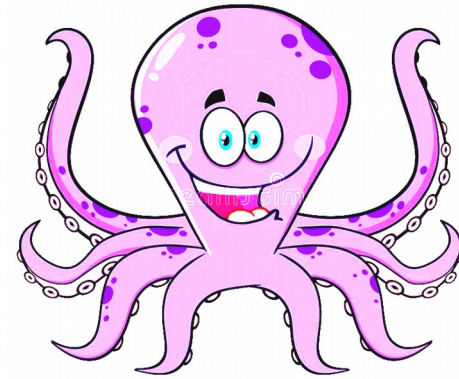

* Podobne ako pri rôznych počítačoch je program alebo súbor uložený na rozličných miestach pamäte alebo disku a dokonca môže byť rozkúskovaný vo viacerých regiónoch disku alebo pamäte.

Pokiaľ sú informácie zachované a pospájané, program dokáže bez problémov fungovať, a to aj keď nedokážeme nakresliť kruh okolo časti pamäte, ktorá informácie uchováva

Dôvod 2:

- Slová aj pravidlá sú súčasťou komplexného systému a závisia na spojeniach medzi sebou a medzi inými systémami v mozgu

* systém pravidiel musí byť ako chobotnica s chápadlami siahajúcimi k ústam, hrdlu, ušiam, krátkodobej pamäti (na udržanie si začiatku vety počas konštruovania jej konca), ku konceptom rôzneho druhu (na vloženie zmysluplného slova do vety) a k systémom pre odôvodňovanie a plánovanie (na rozhodnutie čo povedať a ako to povedať)

Pokus:

ako nájdeme v mozgu centrum
reagovania na podnet?

Fantázia:

- Vo fantázii by sme si predstavili, že by subjekt vkročil do stavu, v ktorom by stíšil celý mozog a myslel by len a len na čistý minulý čas, čím by sa rozsvietila časť mozgu zodpovedná za tieto myšlienky

Realita:

- V realite je človek požiadaný niečo urobiť, ako napríklad odpovedať na otázku alebo reagovať na podnet vyprodukovaním slova.

*ale aj taká jednoduchá úloha ako skonvertovať íst' na išiel núti človeka vypočítať, pochopiť a zapamätať si inštrukcie, poslať "požiadavku na minulý čas" do systému pravidiel a slovníka, aktivovať pravidlo, porovnať s nepravidelnými formami v pamäti, získať správnu príponu, pripojiť ju ku kmeňu, vyladiť zvuk prepojenia, pripraviť sekvenciu na hovor a hýbať svalmi, so súčasným monitorovaním chýb.

- Zdravý mozog by sa na skeneri rozsvietil ako vianočný stromček.

*Väčšina z procesov sa deje podvedome, teda sú za tým konkrétne neurónové siete, ktoré pracujú mimo nášho vedomia

rôzne choroby poškodzujúce
funkčnosť mozgu pomáhajú vedcom
spresniť oblasť zodpovednú za
stratené schopnosti pacientov

AGRAMOTNOSŤ

- Táto choroba sa zvyčajne objavuje po rozsiahlom poškodení predných regiónov jazykovej oblasti okolo lateral sulcus, vrátane Broca area.
- Pacient má problémy s použitím správnej koncovky pre koreň slova, a s porozumením komplexných viet.
- Pacienti majú väčšie ťažkosti s časovaním pravidelných slovies ako nepravidelných, pretože ich zranenie spôsobilo poškodenie mašiny ktorá časuje slovesá a nepravidelné slovesá sa na ňu neviažu, pretože sú v mozgu uložené v pamäti ako celok.

"son...university...smart...boy...good....good"

"Lower Falls... Maine....Paper. Four hundred tons a day."

ANÓMIA

- Pacienti majú ťažkosti s vyvolávaním a rozpoznávaním slov napriek plynulej gramatickej reči.
- Suvisí s rozsiahlymi poškodeniami zadných častí mozgu, najmä miesta, kde sa spája temenný lalok so spánkovým

[A clock] Of course, I know that. It's the thing you use, for counting, for telling the time, you know, one of those, it's a....

[His elbow] That's the part of my body where, my hands and shoulders, no, that's not it. No, doctor, I just can't get it, isn't it terrible?

[A wallet] This is a kind of bag you use to hold something; you may hold materials in it and keep it in your pocket.

agramotnosť

anómia

*Tieto dve choroby sa zdajú byť navzájom iverzné

ALZHEIMEROVA CHOROBA

- Pacienti majú ťažkosti s vyvolávaním si nevšedných slov, v pomenovávaní objektov.

- Avšak veľa pacientov rozpráva plynule a gramaticky, rozumie vetám so zložitou syntaxou a dokonca napravuje gramaticky nesprávne vety na správne.

*vo vytváraní minulého času sa výsledky pacientov značne podobali s výsledkami pacientov trpiacich na anomickú chorobu (aplikovali všeobecné pravidlá aj na nepravidelné slová, čítali slová s nepravidelnou výslovnosťou ako pravidelné)

PARKINSONOVA CHOROBA

- Táto choroba nielenže spôsobuje trasenie a ťažkosti s pohybom, ale taktiež zhoršuje plánovanie, postupnosti a koncentrovanie.
- Reč chorých ľudí je väčšinou gramaticky zjednodušená, obsahuje viac substantív a slovies a menej gramatických morférov ako predložiek.
- Títo ľudia majú ťažkosti s porozumením viet pomocou syntaxe*
- Ich slovník je celkom nedotknutý

*It was the boy that the girl tickled

*The eagle that the hawk chased

Pamäťové systémy a neurovedci

Veľa neurovedcov verí, že mozog zahŕňa dva základné pamäťové systémy:

-
- Systém faktov „VIEM ŽE“
potom čo sú spomienky vytvorené,
sú natrvalo uložené do kortexu, v
spánkovom a temennom laloku

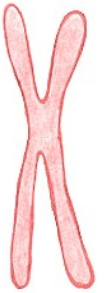
(tieto časti sú tie najskôr a
najviac zasiahnuté alzheimerovou
chorobou)

-
- Systém zručností „VIEM AKO“
spomienky sú uložené v bazálnych
gangliách*

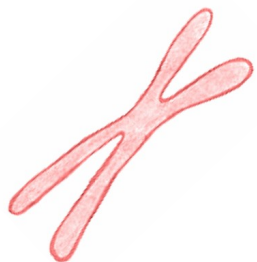
(pri Parkinsonovej chorobe bunky
produkujúce dopamín degenerujú a
bazálna ganglie prestávajú spoľahlivo
fungovať)

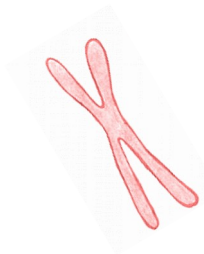
SLI

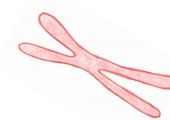
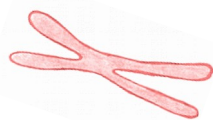
- Specific Language Impairment
- Všetky poruchy reči, ktoré nie sú zavinené nahluchlosťou, autizmom, retardáciou alebo inou známou chorobou
- Deti začnú neskôr rozprávať, zle artikulujú a ťažko sa učia čítať
- Choroba je dedičná (SPCH1 - úsek na dlhom ramene chromozómu 7)
- Pacienti majú problém s gramatikou, ale s týmto nedostatkom sa vyrovnávajú tak, že si všetky, hoci aj pravidelné tvary reálne ukladajú do pamäte namiesto ich tvorby pomocou systému pravidiel
- Pacienti majú zvyčajne nadpriemernú inteligenciu (neverbálnu)

DÔSLEDOK:

- Z povedaného vyplýva, že strata určitých génov môže narušiť vývoj normálneho gramatického mechanizmu v mozgu vrátane schopnosti ohýbať nové a zriedkavé pravidelné tvary
- Deti bez týchto génov sa môžu naučiť kompenzovať tento nedostatok tak, že sa väčšmi opierajú o pamäť

WILLIAMSOV SYNDRÓM

- „opak“ SLI
- Napriek svojmu nízkemu IQ ľudia s WS celkom slušne obstoja v jazykových testoch
- Je to tiež geneticky podmienená choroba
- Zabezpečuje ho absencia cca 10 susediacich génov na dlhom ramene chromozómu 7, ale na inom mieste ako SLI

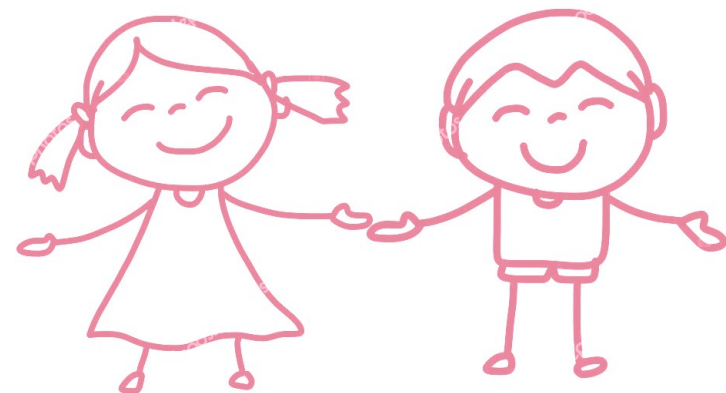

Porovnanie:

- Gény pacientov s SLI narúšajú gramatiku, ale pritom nepostihujú ich inteligenciu.
- Naopak, gény pacientov s WS poškodzujú inteligenciu, ale nie gramatiku
- SLI pacienti majú problém s pravidelnou konfiguráciou a všetko riešia pomocou mentálneho slovníka
- Oproti tomu pacienti s WS riešia všetko pomocou pravidiel

Záver:

všetky tieto štúdiá potvrdzujú teóriu,
že slová a pravidlá (nepravidelné a
pravidelné formy slov) sa v aktivite
mozgu odlišujú

Zdroje:

- Steven Pinker: Words and rules, the ingredients of language; The black box
- https://www.researchgate.net/figure/Approximate-extent-of-cortical-damage-to-agrammatic-nonXuent-aphasic-FCL-and-anomic-Xuent_fig1_7954384
- https://sk.wikipedia.org/wiki/Kognit%C3%ADvna_veda